

سرائیکی

ہن تھی فرید شاد ول مونجھاں کوں نہ کر باد ول
جھوکاں تھیں آباد ول ایہا نیں نہ دہی ہک منی

سرزمین بہاول پور پر

علوم اسلامی کی معیاری درسگاہ

در الرواق المشرقی

نزد ریڈیو اسٹیشن بہاولپور

شعبہ حفظ و ناظرہ ، تجوید و قرأت
درس نظامی فاضلے عرفیہ میں

تعلیم جاری ہے

پرائمری سے ایم اے تک طلباء کی رہنمائی کیجاتی ہے
طعام و قیام کا معیاری بندوبست ہے

قاضی محمد عثوث خادم
انوار القراءۃ الکتبیم
نزد ریڈیو اسٹیشن بہاول پور

بیاد: سید نذیر علی شاہ مرحوم

ترجمان سرائیکی ادبی مجلس

جلد نمبر ۲	جولائی، اگست، ستمبر ۱۹۹۰ء	شمارہ نمبر ۵
------------	---------------------------	--------------

نگران _____ نصر اللہ خاں ناصر (اعزازی)

مدیر _____ سید دین محمد شاہ

نواز کاوش (اعزازی)

منیجر سرکولیشن _____ اجمل ملک (اعزازی)

مشیر قانون _____ عبدالقیوم اعوان

قیمت فی پرچہ ۱۰ روپے ، سالانہ پنچجاہ روپے

رابطہ دفتر سرائیکی جھوک سرائیکی ہیالپور

شاہ ہست حسین، بادشاہست حسین
 دین ہست حسین، دیں پناہ ہست حسین
 مہر داد نہ داد دست در دست یثید،
 حق کہ بتائے لا الہ ہست حسین

(علی مجیریؒ)

<p>مس لہو کاغذ لہوتے ہے لہو نوکِ قلم ایہ لہو داسارا دفتر کون کر سگدے رقم ہک نہیں بڑوں نہیں سفیرا ہے بہتر دالہو مصطفیٰ دے لاڈلے زہرا دے دلبر دالہو</p>	<p>مکریلا وچ آل و اجاں بند پانی تھی گیا شرم توں دریا واپانی پانی پانی تھی گیا وانگ پانی دے لڑھیونے آل اظہر دالہو مصطفیٰ دے لاڈلے زہرا دے دلبر دالہو</p>
--	--

(سفیر لاشاریہ)

تندیر

نمبر شمار	عنوان	تحریر	صفحہ
۱	الحجرات	ترجمہ - دین محمد شاہ	۴
۲	اداریہ	ادارہ	۵
۳	گالہ مہار	دین محمد شاہ	۷
۴	نقص تے ضمیر کوں ملامت	ڈاکٹر عبدالرؤف لودھی	۹
۵	غزوہ بدر	عثمان شاہ	۱۱
۶	مضمون — سفیر شاری دے دیپرے	ڈاکٹر پرویز سلیم ملک	۱۲
۷	سماں کی مرثیہ نگاری	نواز کاوش	۱۹
۸	کہانیاں — ٹہکارے یا دھند کارے	غلام حسن حیدرانی	۲۳
۹	کراری چاٹ	ظفر شاری	۲۹
۱۰	اشاعری — کافی	خواجہ غلام فرید	۳۵
۱۱	غزل	نقوی احمد پوری	۳۶
۱۲	نظم	محمی الدین شاک	۳۷
۱۳	نظم	سیدہ انجم گیلانی	۳۹

الحجرات ۴۹

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ
أَخَوِيكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

بیشک مومن آپس ایچ بھرا بھرا ہن۔
چنانچہ انہاں دے اندر صلح کراؤتی کرو،
اتے اللہ کنوں بڑ دے رہو تا بخوشیادے
اتے رحم تھیوے۔

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِنْ
قَوْمٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُونَ خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا
نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءِ عَسَىٰ أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا
مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا
بِأَلْفَاظٍ بِلْسَانٍ إِلَّا سُمًّا فُسُوقًا ۚ وَمَنْ يَفْعَلْ
ذَٰلِكَ يَأْتِ بِزُحْرٍ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

ایہ ایمان والو! یک پیٹھے نال تمسخر نہ کیئا کرو
تمہی سبکدے جو ڈجھے تہاں کنوں بہتر ہون، نہ عورتاں
ہیاں عورتاں دا مذاق اڈاؤن، شاید درجہاں تہاں
کنوں بہتر ہون، نہ تہاں آپت ایچ عیب لہجو، نہ ہک
ڈجھے کون بڑے نواں نال سبڈو، ایمان گھن آؤن دے
بعد اتے جیس تو بہ نہ کیئا (باز نہ آئے) او ظالم ہن۔

The believers are brethren so make
peace between your brethren and keep
your duty to Allah that mercy may
be had on you.

O you who believe, let not people
laugh at people perchance they may be
better than they; nor let women
(laugh) at women, perchance they may
be better than they. Neither find
fault with your own people, nor call
one another by nick-names. Evil is a
bad name after faith; and whoso turns
back, these it is that are the iniquitous.

اداریہ

آج کیا تاریخ ہے؟ پچیس۔ پچیس کیا؟ بھئی، ٹوئنٹی فائیو۔ تو یوں ہیں نا، انکل۔ آپ۔ بھی کمال کرتے ہیں!

ہم مذاق نہیں کر رہے۔ یہ ہماری موجودہ نسل کی حالت زار ہے جس پر رونا آتا ہے۔ کہتے ہیں لسانیت کی دبا عذاب بنی ہوئی ہے۔ یہ تو ہو گا۔ اس کی وجہ صاف ظاہر ہے۔ جب اردو کو اس کا صحیح مقام نہیں ملے گا۔ تو لسانیت کا تعصب یقیناً پھیلے گا۔ لسانی تفریق اس وقت تک ختم نہیں ہو سکتی۔ جب تک اردو کو دفتری اور سرکاری زبان کے طور پر مروج نہیں کیا جاتا۔

ایک وقت تھا۔ ہمارے ملک پر انگریز حکومت کرتا تھا۔ اس کی سلطنت اتنی وسیع تھی کہ سورج غروب نہیں ہوتا تھا۔ پھر ہمارے قائدین نے ہیں اپنے شخص اور تدبیر کا احساس دلایا، انگریز کینٹا جدوجہد کی۔ بالآخر اسے ملک چھوڑنے پر مجبور کیا، مگر افسوس کہ مغرب زدہ بیوروکریسی نے چالیس سال گزرنے کے باوجود انگریز کے برٹل سٹار کے ٹوٹنکل ٹوٹنکل سے قوم کو مرعوب کر رکھا ہے۔ ہمارے تمام بڑے شہر، اعلیٰ ہوٹل، مصروف سڑکیں، معروف عمارتیں، اسبم دفاتر اور مراکز تمام کے نام انگریزی میں ہیں۔ بلکہ انگریزی نام ہی کسی ادارے کی بہترین صلاحیت اور اعلیٰ کارکردگی کی علامت سمجھا جاتا ہے۔ دفاتر میں فائیل درک انگریزی میں چلتا ہے۔ اگرچہ شہر کا نام بے شک اسلام آباد ہے مگر جدھر نکل جائیں گے پلازہ، بلیڈ ایریا، چیر مارکیٹ، میلوڈی ... شہر ات سب کا۔ خ

ولایت کی طرف ہے۔

نہ ہمارا اپنا لباس ہے ، نہ زبان اور نہ طور طریقہ ۔ ہر موڑ پر فحش
 نگاہیں میڈم سکول کھلا ہے ۔ بیوی کو وائف ، اور ہمیشہ کو "سسر" نہ کہیں
 تو کیا ڈوب مرے ! دیتے ہیں ہم ایک دوسرے کو پیرویل ، مناتے ہیں برقعہ
 آخر ہم اپنی برقعہ ڈے کیوں منائیں ؟ یا منائیں تو گزری ہوئی زندگی کا محاسبہ
 اور آنے والے دنوں کی منصوبہ بندی کی روش کیوں نہ ڈالیں ؟ ضروری تو نہیں
 کہ سالگرہ کے روز کیک کاٹا جائے ۔ ہم نئی پود کو یہ احساس کیوں نہ دلائیں کہ گزشتہ
 دنوں کی لغزشوں کو ذہن پر نہیں جاتے گا ۔ اور آنے والے وقت کی قدر کی جائے گی ۔ ہم
 صرف رنگ برنگ غباڑے ، مخالف کالین دین اور کھانے پینے ہی کی فکر کیوں کریں ؟
 ہمیں چاہیے کہ اللہ تعالیٰ کی مدد کے طلب گار ہوں اور صرف سالگرہ کے دن ہی
 کیوں ہر روز ہر لمحہ ۔

ہمارا ملک ایک نظریاتی ملک ہے ۔ ہم نظریہ ، نظریہ کا ورد کرتے نہیں تھکتے ۔
 پرائمری جماعتوں سے ایم اے تک کے کورس میں ، اپنی تقاریر اور مذاکروں میں
 "نظریہ" کا سن سن کر کان زخمی ہو گتے ہیں ۔ وہ نظریہ کیا ہے ؟ صرف
 دوقومی نظریہ ؟ اور فکری نظریہ کیوں نہیں ؟ یہ بنیادی نظریہ کہ اللہ تعالیٰ
 کے قبضے میں ہماری زندگی اور موت ہے ۔ اس ذات نے ہماری زندگی اور موت
 کا مقصد بھی متین کر دیا ہے ، یہ سوچ کیوں نہیں ۔ افسوس ہے کہ ہمارے ملک
 کا مقتدر و با اختیار طبقہ ، باصلاحیت و با اثر طبقہ مغرب پرست ہے ، اس نے
 موم بتیوں کو پھونک مارنے اور تابیاں پیٹنے کو ہی زندگی کا مقصد بنا رکھا ہے
 یہ احقانہ منطق ہے کہ انگریزی کے بغیر ہمارا کاروبار زندگی نہیں چل سکتا
 اور اگر واقعی یہ حقیقت ہے تو یہ حقیقت بھی واضح ہے کہ ہم سرایتی زبان کو
 انگریزی پر فوقیت دیتے ہیں ۔ اور سرایتی کو دیگر تمام علاقوں پر فوقیت دینگے ۔
 بالکل اسی طرح جس طرح دوسرے علاقے کے عوام اپنی زبان کو ہر دوسری زبان سے زیادہ پیار
 اور عزت دیتے ہیں ۔ اور ہمیں اس کا کوئی رنج نہیں ۔ ہمیں رنج ہے تو اس بات کا کہ اردو پاکستان میں
 رائج نہ ہوئی جسک خاطر ہم نے قربانیاں دی ہیں اور آئندہ بھی ہر قربانی کے لئے تیار ہیں ۔

گالہ فہار

سید دین محمد شاہ

باسمِ دے بائے تساں جانڑ دے دے جو اے چاول جبتلا پرانڑاں
ہو دے پک تے اتلا لذیت تھیندے - کہیں ادارے دی حقیقت دی
ایویں سمجھو - ادارہ دی پرانناں ہو دے تاں زیادہ قیمتی ہوندے - کیوں جو
اے وقت دی آواز ہوندے - تالیخ دا حصہ بن دیندے - اکیجو ایندے اچ
دھرتی دی خوشبو، ٹھنڈی تتی ہوا دی لمسن، لوکاں دے مزاج دا عکس تے
دلاں دی دھڑکن شامل ہوندى اے - "دھک دھک" . . . بے شک
گٹ گھنو! ادارہ اچ پڑھو، مزا ڈیسی، اساڈے بعد آون والی نسل پڑھسی
ادکوں اساں کنوں وی زیادہ مزا آسی - علم و ادب دی باسمتی پک تے تیار
اے - ذرا نزدیک سرک آؤ، سیتیں،

دسیب دے سوتر و، طیرتے مساتو، اکھ پٹو کناری ڈھاندى اے، ایویں
اکیجے! سرائیکی نمائندیں زبان اے - انیدی خدمت آساں سب دافرض اے - بلا شک
ہر کوئی رُودھا ہو دے - نیکے اساں وی کانیہی - دل اے کم کون کرسی؟ ایم
اے سرائیکی دے کلاساں شروع تھین - مینے کھن توں ٹی دی تے پروگرام اندا
پے - اے سائے کم ابڑغت تاں نی تھی گئے! انہاں کامیا بیاں کیتے بہوں
بان ملے پین - کیا ڈساؤں اے کتے سالاں دی محنت دا پھل اے - کہڑے
کہڑے ذریعے تے مہاندریاں نے گوشت کیتی اے، اے سب اللہ سیں دی
مہربانی، تساں سب دی دعائیں نے مختاں دا نتیجہ اے جو گنگ دامال کول
زبان ملی اے -

اجن بہوں کم دی ضرورت ہے - کم تاں اصل اچ شروع ہن تھئے -
منڈھ پاند دی منکر نہ کرو - جیڑھا کم اساڈے کرک ڈا ہے اسال کرلیوں

جیڑھا کم تہاڈے کرن داے اوتساں کرو، کہ کائیاں؟
 ذرا این رساے 'سرائیکی' دی کہانی سنڈو۔ اے آپڑیں زبان دا
 قدیم ترین رسالہ اے۔ سکھ کنوں چھپدا ہے۔ توڑے جو سہ ماہی اے
 اساڈے واسطے ایندا جاری رکھن وی کافی وڈا کم اے، کئی ہینے چھپیاں لکھ لکھ
 پھیر مار، ترے منتاں کرتے مواد کٹھا کریندے ہیں۔ وٹ کتابت کیتے چکر
 مہربان کاتب کون ذرا گھل آئی تے کجھ دا کجھ لکھیا گیا۔ کتابت دی درستیاں
 توں پہلے تھیوے تے کاغذ دا گپیٹر۔ مہانگ اوہے جو سر بھنی کھڑے۔ پیسے
 نال دی پسند دی چیز فی ملدی۔ ٹائٹل دا کھپارا الگ، اچھا سین، چھپ چھپا
 تے رسالہ تیار تھی گیا۔ تھپیاں بنٹراں، دفتر چا ایوے۔ ہن بھی ایندا خریدار
 کون بنٹرسی؟

— اسبغول تے کجھ نہ پھول۔ رساے ہاں نال لاتے بیٹھے رہو۔
 جہاں کون آپڑاں سمجھدے ہیں، اہوے دی خرید فی کریندے۔ مفت نذرانہ
 ڈیو خوش تھین۔ "سین ڈاڈھا چنگا کم پئے کریندے وے۔ ایندی لوڑ
 اے۔ شابش سین شابش، گے رہو"۔ بے رقم دی گالھ کروں ناں اکھیندن
 "ڈانگ اے ہتھ، سوہٹراں!"

پیسہ شہینہ دے کن اچاے۔ میندے ہیں۔ پر اے توڑ کیویں
 ڈرسی؟ ہروں بھروں شہینہ دا منہ دی "سرائیکی" دلے پاسے! ذرا ایندا
 حل تاں ڈسو۔ آپڑیں مجلس دے کول کوئی خزانے تاں نیں۔ تساں کنوں
 کیا لکاؤں۔ آیت دی گالھ اے، چھپتے ریت اے!

بھیڑیں تے بھراو، این ساے دے خریدار بنڈو، ڈو جھیاں کول خریدار بنڈو، اٹھار
 بھیجو۔ اے نہ تھیوے جو پت سٹڈ کڈھ کھڑے۔ آپاں پھکے تھیوں۔ جھڑھے موتی دھی توں
 چن او اس کرن، باقی تاں مہربانی نال پنجاہ روپیہ سالانہ چندہ پٹھنے منتقل خریدار
 بڑن۔ نراض نہ تھیو، بس رقم دی چٹ ہو وے۔ شالا خوش پئے دسو!

نفس تے ضمیر کول ملا

ڈاکٹر عبدالرؤف نودھی

آج ایس پیسے دی دُنیا وچ اُساں اتنے ہڈ گئے ہیں جتھوں اُساڈے ضمیر دی آواز
اسا کول وی نیس سنڑیں دی۔ نال ای اُساں اتنے بے حس تھی گئے ہیں جو ذاتی لالچ دھوکے فریب،
ڈوجھیاں دی کمزوری توں فائدہ اٹھاؤں، ظلم، زیادتیاں تے ڈوجھیاں دے حتی سچ دا احساس
کرن دا جذبہ خیرہم تھی گئے۔

آج توں کئی سو سال پہلے خلیل جبران نیں کول جڈنڑ زہو چیار مشکلاں پیش آندیاں
ہن تاں او آپٹریں نفس تے ضمیر کول ملامت کریندے ہن۔ او کھڑے کھڑے موقعے ہن۔ انہاں
دی زبانی سنڑو "وہیں آپٹریں زندگی اپج ست داری آپٹریں نفس کول خیر تے ذلیل سمجیا
تے اوں کول لتاڑیا۔"

۱۱۔ سب توں پہلے اوں ویلے سڈن میں آپٹریں وڈائی تے پودہراہٹ کتنے امارت
دی پھوت تے حکومت دا لباس پاتے غریب پھرتے لکھ کنوں ہولے بندیاں دی ضرورت
تے مجبوری توں فائدہ اٹھاؤں دی کوشش کیتی۔

۱۲۔ ڈوجھی داری آڈنڑ جڈنڑ میں آپٹریں جند جہان قربان کرن والے دوستاں
دے اگوں جیلے بہانے تے مکر مال آپٹریں صفائی ڈوتے تے میں انہاں دوستاں کول آپٹریں
مکاری تے چلا کی نال گمراہ کیتا۔

۱۳۔ تہجی داری تڈنڑ جیہڑے ویلے میکوں ہسان تے اوکھ وچوں کہیں ہک کول
چنڑنڑ دا اختیار ڈتا گیا تے میں اوکھ تے مشکل دے مقابلے وچ اُساں کول چنڑنڑ کیتا۔

۱۴۔ چوتھی داری اوں ویلے جیہڑے ویلے میں کوئی گناہ کیتا تے میں آپٹریں آپ کول ایہ
نسی ڈتی جو آخریے وی تاں گناہ کریندن یا کریندے پے ہن۔

۵۔ پنجویں دفعہ اوں لمجیس جڈل میں آپٹریں کمزوری تے ڈر کنوں ہر مصیبت کون برداشت کیتا جیہڑی وی میڈے اُتے نازل تھئی تے مال ای اے دعویٰ کیتا جو میں طاقت زور تے ظلم دے مقابلے وچ صبر تے استقامت و امتکاہرہ کیتے۔

۶۔ چھیویں واری میں اوں ویلے آپٹریں نفس کون طاقت کیتی جیہڑے ویلے میں صرف آپٹریں کپڑے سنبھالتے اُتے چا کیتے جو میڈے کپڑیاں کون اس دُنیاں دی زندگی دا گنبد نہ لگے۔

۷۔ ستویں واری اوں ویلے جڈنڑ میں اللہ سین دی تعریف واسطے کھڑا تھیاتے ایس کون میں آپٹریں تعریف تے وڈائی کیتی۔

نوٹ: لفظ لذیذ اور میاری کھانوں و فرحت بخش مشروبات کا مرکز

المحلہ ہول بیڈر سیوزرٹ

ہمارے ہاں ہر قسم کے ملکی و غیر ملکی کھانے انعامیت عمدہ ہر وقت دستیاب ہیں۔ اور مرغ، کڑھائی، گوشت کڑھائی، مکہ کباب کا اعلیٰ انتظام ہے۔ صاف ستھرا ماحول، ہوادار کمرے، اعلیٰ سروس مناسب دام، ہمارا لصب العین ہے۔

المحلہ ہول بیڈر سیوزرٹ

ہیرورن فریڈ گیٹ بہاول پور ذرخ نمبر ۳۳۵۸

غزوة بدر

جہان شاہ

صحرائے عرب وچ اسلام دے سچھ دے آجھرن نال جیڑھے حالات تے
واقعات رونما تھین، او اگیاں وینج تے اسلام دی عظمت تے بوڈائی دے اُن مٹ
نقوش ہن تے تاریخ عالم تے چھا گین۔ اسلام دے سوجھلے دے کھنڈن نال ظلمت تے گمراہی
دے اندھارے مک گئے تے عرب دے جاہل سماج، تعصب، ضد بازی اتے دشمنی
دی ان گھٹ بڑیوں والی فضا وچوں نیکل تے معجزی تے سکھ سانجھ دے کھلے آسمان
تے چین واساہ گئیا۔ پر ایہدے واسطے مسلماناں کوں وڈیاں قربانیاں ڈیونیاں پیاں
دیس بدر کیتے گئے۔ انہاں دے ڈال ہال کھس گئے۔ کئی ظلم دا نشانہ بن
تے جان تک قربان کر گئے۔

واقعہ بدر کافراں دے ظلم اتے اذیت تے اسلام دشمنی دے نتیجے وچ رونما
تھیون والا عالم اسلام واسب توں پہلا غزوہ اے۔ ایس معرکے واسب مشرکین
مکہ داہک تجارتی قافلہ بنیا، جیڑھا ابوسفیان دی قیادت وچ شام توں تجارتی مال متاع
نال لڈیج تے مکہ واپس پیا آندا۔ مسلماناں کوں کافراں نے اتلا اک تک کیتا جو مسلماناں
دی انہاں کوں ظلم توں باز رکھن کیتے انہاں دی تاڑ وچ ہن۔ ابو جہل (مشرکین مکہ دے سردار)
کوں ایس واقعے دی کووچہنی تاں ادہک ہزار مشرکاں دا لشکر گھن تے کاوڑ کنوں جھگول دھندا
مسلماناں دی تنوڑی تعداد کوں لتاڑن مڑ پیا۔ مشرکاں دے لشکر وچ ۱۰۰ گھوڑے، ۶۰۰ زورہ
بکرتے بے شمار اٹھ شامل ہن۔ کل ۳۱۳ مسلمان لشکر وچ شامل ہن، بے سرو سامانی دا اے
حال ماجو ۲ گھوڑے تے ۷۰ اٹھ ہن جیندے اُتے تھرے تھرے بندے واری سواری کریندے
ہن۔

حالات دی ایں ابرو غمت آتے پُر نظر تبدیلی دی وجہ کر کے حضور علیہ الصلوٰۃ والسلام نے فوری طور تے ہک مجلس شوریٰ تہ تیغ فرمائی جیندے وچ دُڑے دُڑے سردار قبیلہ شامل ہن۔ جنگ سوا کوئی چارہ نہ رہیا۔ حالات ایہو جے ہن جو بعض مسلمان گناہ برکیت۔ آپ دی نصارہ مدینہ دی پاروں فسر مند بن کیوں جو ایہ نویں نویں مسلمان متھے ہن۔ یں گالہوں آپ کوں ذل فریدے ہن۔ ”رکو، کیا صلاح اے، میگوں مشورہ دیوہ ایں تو جناب رسالت مآب دا اشارہ انصار مدینہ دی طرف ا۔ حضرت قتادہ بن اسود جیڑھے انصاری ہن آپ دا مطلب سمجھ گئے تے غرض کہتے۔ ”اے اللہ دے نبیؐ، اللہ نے تہا کوں جو حکم فرمائے اُونکوں پورا فرماؤ۔ اللہ دی قسم، اساں تہا کوں ادا گاندہ نہ اکیسوں جیڑھی بنی امرئیل نے موسیٰ علیہ السلام کوں آکھی بٹی جو تُوں تے تیڈا رب و نجوتے لڑو اساں اتھائیں پیٹھے سے۔ بلکہ اساں تان تہا دُڑے نال یں۔ اللہ دی قسم، اساں تہا دُڑے اگوں، تے پچھوں، تے سچے کنوں، تے کھپے پاسوں، ہر پاسوں تہا دُڑے نہ تھئی تے لڑسوں آتے تہا کوں کھانا نہ چھڑیسوں، اے گاندہ سن تے آپ صلعم ایڈے شاد تہمت جو منہ مبارک خوشی کنوں لال متھی گیا۔

لشکر اسلام ۱۷ رمضان المبارک بروز جمعرات بدر دے میدان وچ پہنچا۔ رات اللہ سوہنے نے مینہ دسایا، جیڑھا مسلماناں کیتے رحمت دی پھنوار بن تے کن من دسیا اتے جیندے نال اہناں دے خیمیاں دی ریت جم گئی تے ٹرن پھرن سوکھا متھی گیا پر مشرکاں اتے ایہ مینہ ڈاڈھا زور دا دسیا تے زمین چکر چکر متھی گئی، مسلماناں تے اللہ تعالیٰ نے رات کوں ہلکی ہلکی لالائی تے اوارات کوں سکون نال متھے، چبڑاں جو مشرک ساری رات نکر کنوں جاگدے تے ترے رہے۔

سوئے جمعہ دے دینہہ حق تے باطل دا ایہ فدا معرکہ تھیا۔ جنگ اپڑیں اپنے زور تے پئی۔ حضور علیہ الصلوٰۃ والسلام سجدے وچ ڈھو تے رو رو تے عرض کیتا، ”اے اللہ اگر اہل ایہ مسلماناں دی چھوٹی جہیں جماعت ہلاک متھی گئی تاں زمین تے تیڈی عبادت کرن والا کوئی نہ رہی۔“ رسول کریمؐ اتنے رتے جو مونڈھے دی چادر ڈھسے پئی۔ ابو بکر صدیقؓ نے فرمایا۔ بس، اے اللہ دے نبیؐ، بس۔ اللہ تہا ڈی دُعا کدا ایہا حال نہ ویسی، اللہ تعالیٰ نے اپنے نبی صلعم دی دُعا سن گدی تے مسلماناں دی مدد کیتے ہک ہزار فرشتہ نازل فرمایا۔ آپ نے فرمایا۔

”اے ابوبکرؓ، خوش تھیو۔۔۔“ تھے دل بہک مٹھ مٹی تے لکریاں دی پچاتے دشمنان دوست تے ذیہونے
 ”فہا شنت الیجودہ۔“ دل بہک ہی مشرک ایہجہ نہ ہا جیندے منہ اکیس وچ مٹی نہ بھریجی ہووے۔
 ایں موقعے دے حوالے نال اللہ تعالیٰ قرآن پاک وچ فرمینوں۔ ”جڈاں تساں مٹی
 سٹی تاں دراصل تساں نہ سٹی بلکہ اللہ نے سنی جی“ مسلماناں دا بوش جہاد دل فرشتیاں
 داندول دشمن ذلیل تھی اے پکھپھواں زسیا۔ اوندی کنڈہ بگ گئی۔ فتح بدر دے ڈینہہ
 کوں اللہ تعالیٰ نے ”یوم الفترقان“ آکھے۔ یعنی حق تے باطل وچ فرق دا ڈینہہ۔ کافراں دے
 شتر بندے مارے گئے۔ ابوجہل ڈول ہالاں دے ہتھوں قتل تھیا۔ ستر کافر قیدی تھی پکڑے
 آئے۔ مال غنیمت مبتہ آیا۔ اللہ تعالیٰ مسلماناں تے احسان کیتا تے نبی کریم صلعم دی ایہ جماعت
 عزت آبرو نال مدینہ واپس آئی۔

”مہینہ دار“ سو جہلا

زیرِ ادارت ممتاز حیدر ڈاہر

ہیم یار خاں

ضرور پڑھو

سفیر شاد دے دیس

ڈاکٹر محمد سلیم ملک

اول ذکر ہوں ذات و اسمیں کہتے اے کائنات بڑائی گئی اے۔ چچاں نعلوں
 دے سارے اعجاز تے اظہار دے سارے وسیلے عاجز آویندن۔ احترام تے عقیدت لفظیں
 دی خشک اختیار کر دیندن۔ عشق تے ادب داسیک ڈویجے تے رنگ تے نور ویاں لاٹاں لیکن
 تاں نعت رسول مقبول دی زیارت تھیاندی اے۔
 نعت آکھن ہک پہوں مشکل کم اے۔ نعت آکھن آلا ڈو مونہیں تلوار تے ٹرنے
 نعت اچ حسرت دی شان کون ودھا ڈویجے تاں خدا دی صفات اچ ورنج پوندی اے۔
 تے اگر گتھا یں ذرا تعریف گھٹ پوسے تاں او صحابی رسول دی تعریف بنڑ دیندی اے
 یعنی نعت دے اتوں حمد ہوندی اے تے تلو منقبت ہوندی اے۔ ہناں دے
 میں میں نعت نگار آپتے پیت دا پسندو کریندے۔ میںیں سفیر شاد دی ایس امتحان اچ
 پورے اتوں تے اپنے شعری مجموعے ”پورے“ دا منڈم لکھیں مال پدھیں نے۔
 نعتوں لوک اپنے گناہیں دی مغفرت واسطے لکھدن، مذہبی جذبات دے
 تسکین سانگے پیش کریندن، زبان دا سواد بدلن واسطے دی لکھدن، رسم دی لکھدن
 تے اپنے شعری مجموعے دی رسم بسم اللہ دے طور تے دی لکھدن۔ پر سفیر کنیں اچھا کوئی
 سطحی جذبہ کوئے نہیں۔ انہاں دی نعت شاعر دی عقیدت دا اظہار دی ہے تے شان
 رسول بیان کرن دی کوشش دی ہے۔ او حضور دی بزرگی، پارسائی تے جلال و جمال دا ذکر
 کرتے اساڈے سینے اچ نور دے ڈیسے بلیندن۔ آپ دی رحمت و شفقت تے
 اخلاق تے معجزات دا ذکر انہاں دیں لکھیں کون موتیں دی چمک عطا کریندے تے انہاں
 دے وچ قرآنی آیات چمکدیں تاریں آلی کار جڑ دیندن۔ زبان دی پختگی، بیان دی دالی

بوش تے بہاؤ ول ول طبیعت کوں آپنی طرف چھکیندے ۔

کئی رہنبدن مسرت عبادت وچ

کئی پاؤن چین ریاضت وچ

ہیں مدحت خوان سہیفہ آسان

ساڈا نعت آکھیندیں مال مٹھر دے

ایں دے بعد سفیر کشاری دا قلم حضرت علی کرم اللہ وجہہ دے حضور آپناں
منہا رگڑیندے، او بنی دے علم دے دروازے تے تاصیہ فرسائی کرتے ول شہید کر بلا
حضرت امام حسین دے اگوں ہنجوں دے باز پیش کریندن ۔ اہم عال مقام بہادر دی، نیکی تے
تسلم و رضا دا استعارا ہن۔ دنیاں دی تاریخ انہاں جہاں کردار تے قربانی دلا پیش نہ
کر سکی۔ آپ روشنی دا او مینار ہن جہاں دی حق پرستی، شجاعت تے صداقت مندی
دنیاں تائیں آسا کوں حق گوئی تے بے باکی دا سوجھلا کر بندھی رہے، واقعہ کہ بلا دے بیان
پچ سفیر دا قلم عربی گھوڑے آل کار دھر کھپے دیندے۔ رزمیہ دے بنیادی مزاج توں
ہم آہنگ تھی دیندے۔ تے اینویں لگدے جیتویں کوئی جدی خوان چندر وکھی رات پچ بڑ
دیندا پڑھدا ہودے۔

”دپرے“ اوناںک خدشے یے نام دسوسے تے دس نہ سگن آلے اندیشے ہوندن
جیڑے آسا کوں آپنی کہیں سونہریں تے پیاری شے واسطے ہوندن یاوت وپرے بدگمانیاں
دے ہلکے ہلکے تے نازک پچھاویں ہوندن جیڑے کہیں ویلے اکھیں دے اگوں کھیر آلے کاچھا
دیندن۔ یاوت وپرے آپنی ذات دے اندر دی او ڈپ ڈپ ہندی اسے جیڑے کہیں لفظ
یا لا داروب اختیار نہ کر سگدی، یارت وپرے بس ایں توں اگیتے یڈا منہ
نال کھلواؤ۔ ایجھے نازک لفظ دی تشریح کرتے مور نہ کوہاؤ۔

”دپرے“ دے ڈو جھے جتے اچ دوریاں تے مجبوریاں دے ٹھڈے ساہ ان
بدانیاں دی موبجھتے محرومیاں دا دوسدا جھڑاے۔ جیڑے کہیں نفسیاتی گھڑی اچ دھند
آلی کار روح تے چھا دیندے۔ آپنی طبیعت دے غبار کوں شاعر لفظیں دی شکل دیندے
نال کافی وجود اچ آندی اسے۔ سفیر دیاں کافیاں تجربے دے ٹکورتے آپنیں کہیں ڈیکھن

دے سوال دی تفسیر ان۔ کالی سر ایکی زبان دا منگوارا سے تے ایس علاقے دی شہر دی دی
اے۔ سر ایکی زبان دی مناسکس، لہجہ دی شہر نی تے الا داستان رتا ہیں منصف دے
اجزا ان۔ سفیر سائیں دیں کانیں اپنا وعدت الوداد فلسفہ، پہلے عشق دی نہیں، فنا

دے مضمون تے جوتوں کل دی طرف پندہ کرن دا زبان علمت۔ خواجہ نظام فی دی دی دی
بر بیابان تے ڈرا کھل جاہ دیسے بہائے سادوں دے مینہ، لہجہ دی سادوں تے مینہ لہجہ دی
جاہ اے ہوں روایت دا تسلسل اساکوں سلیہ دیں کانیں اپنا نظر آندے۔ چھوٹے دیں
وصف زندگی دی حسرت کون قائم رکھن دا وسیلہ بنر دیندی اے تے روہی دی چٹ
روکھی رات اچ بہیرون نگے چٹ اپن ریت نعل آل کار نموسس تھیندی اے۔ بقول رملک۔

ریگ آدو دوا عشق ہلے آن زبیر پایم پر نیساں آید مہم

میں جیندی تے جاگدی روہی اچ خوشیاں دے مٹے سونمیں دے نعل موجوداں
فطرت اپنے سارے نزاکیں تے لی قیاس نال کھل دے پل وڈی جیدی اے۔

یاں دانگوں دوندہ دوتا دن پکدے جاگاں لاون

تسہجوں سنگ سہیلیاں نل ملن دل جا راندی دن

کئی پیماں کھیندن پیرگساں کئی نل ملن دن واراں

صمرا دے مناظر دی تصویر کشی تے متحرک ایبھری سفیر دے مناظر کون جیندا جاگتے
اچا پھر دا بنرا ڈیندی اے۔ نکلیاں نکلیاں کنسیلاں دوسری واسیتہ تے زبان تے قدرت، فن
پنکھل دی طرف اشارہ کریندی اے تے شاعر دی ذات دے اندر سوز و گداز نے ان کو
اچ ہکا ہکا سیک بھر دتے، تے اے قدرت تے عمارت اسادی روح اچ نرمل تے گرمی پیا
کر ڈیندی اے۔ کونیاں توں بے نیازی، قناعت پسندی تے درویشی آئے لہجے دیاں اے
کانیاں پڑھو تے احساس تھیندے جینویں سر ایکی زبان دا کرنی جوگ شاعر، اردو زبان دا کول
نظر اکبر آبادی، گلہیں کنوں کھانا ہویا آپٹے ٹوٹ اچ پیا دیندا ہودے تے سدرینا دیندا
ہودے جو "مہراوہ" اے کونیاں پھال آئے وڈی آل کاراے۔ ہک ڈینہہ اے چھاں ہک ڈیے
پکڑ وڈی سک دیسے۔ مسافر ڈوپہرا ٹھارے دل راہی تھیندن ماتھاں دیرہ لائے نال بہ دجو
اگتے دی سوچو، یاد الہی اچ مست رہو۔ آل جو ہک ڈینہہ دیاں راہی لائے پکڑو۔

نیں لوڑ سفیر دولت دی
 ناں شاہی شانِ شوکت دی
 ناں طاقتِ عظمتِ حشمت دی
 تیرے رُخِ انور دیاں بازاں ہن

سفیرِ لٹاری دے شعری مجموعے "بازی کروں از جوانی و حدیثِ محبت و عشقِ زمان" ہن پُر آج
 ڈیندے چھ کتن تے نوڑی دُن سبھی ویندی ہئی۔ کئی ہرک دی آئینہ چمک آہدے۔ ہن چیم مومن
 خان مومن دے نزدیک "بازی کروں از جوانی و حدیثِ محبت و عشقِ زمان" ہئی پُر آج
 غزل دا پڑا پہوں ڈڈا تھی گے۔ اے صرف زبانِ دیاں تہ پکولیاں یا خیالِ دیاں گوسس کاں لہیاں
 کھاؤں اسی نیں رہی گی۔ بلکہ اے زندگی دے منہیں تے بہرتے ڈدکھیں دی بھار دی ہلکیندی
 اے۔ جذبیں دی دہندی اڈ دے اتوں ہلاکھاں مریندی اے تے احساس دے سوندھو
 بناؤں پکتے خیال دے نویں گچے دی کپیندی اے۔ سفیر دی غزل اپج مجازی عشق دیاں
 شوخیاں تے شبنجیاں پاتیاں دیندن۔ عاشق تے معشوق دی چھیڑ چھاڑ، انتظار دیاں لمبیاں
 راتاں، ویدیں دی آس تے بے وفائی دے اندیشے جاہ جاہ تے اساتھ دے دل دے
 دامن کوں چمکیندن جو کھڑو ایہا جاہ اے جیندی گول ہئی۔

سے محبِ گال اے او ارج غیر لگدے
 جیکوں مولد جیس چاتے کھڈیندا رہیا ہاں

سفیر دی غزل عشقِ مجازی دی سفیر اے۔ انہاں دے لہجے دی شوخی اتے
 انہاں دی دردمند طبیعت غالب آویندی اے۔ غزل دا ادا سن مزاج تے سفیر دی
 ملول طبیعت کو جھمکتی دیندن۔ سوچ دیاں کنڈیاں تے غم دا میٹھ دسن پے ویندے۔
 روہی دا والو کہیں دے سیالے اپج چپ چپ نظر آندے تے درداں دی آدخ جباری
 رہندی اے۔

کیا حالِ شاداں درداں دا ہک دیندے تے پیا آویندے
 ہر آؤں دالام آس دے ڈیوے پھو کے نال بھبا دیندے

سفیر شاری دیاں کا قباں عشق حقیقی نال گیس کلیاں تھیاں ہویاں ان ۔ انہاں دے
 ہلکے ہلکے چھینڈے انہاں دی غزل اپج وچڑیے ہوئے نظر آئین ۔ اسے انہاں دے مزاج دی
 گالھ لے جو گالھ بھانویں عشق و جوانی دی پی تھیندی ہووے او اُونکوں دُنیاں دی بے دُئی
 ترک دُنیاں تے بے ثباتی دُنیاں کنوں ترپاتے عشق دے گوپے وچ آکھڑیندن ۔
 اینویں کک چھپ دے وچ عمر کئی او آندا ہے پر ملدا نہیں
 اکھ بجالاں تاں او کک دیندے اکھ نوٹاں تاں ول آدیندے
 او ککلیا ہویا ہامیڈی ذات دے وچ
 تے میں اُونکوں جگ تے بولیندا رہیا ہال ،

کھری گالھ لے ہے جو سفیر دی غزل اپج روزی دے غمیں دے جھیلے دی ہن ۔
 تلمیاں دے کٹوڑے بیرو دی ہن ۔ مسائل دے کانٹریں گئے وی ہن ۔ کتھاؤں پیلھوں آل کا
 مٹھیاں تشبیہاں ہن تے دراکھ جی کسٹ مٹھی زبان دی ہے ۔

سفیر دیاں گیتاں اپج زبان سادہ مگر خیال پھول رنگین اسے ۔ بے ساختگی
 تے بہاؤ شعرا کوں روانی عطا کریندے انہاں اپج روپی دا جلال ۔ کافی دا گداز تے غزل
 دی پھوار موجود اسے سرایتی وسیب دیاں رسماں ، رتیاں ، خوشیاں تے غماں کلام سفیر اپج
 اینویں بندان ۔ جینویں کوئی نشوم ہال آپنی مٹھاپج کھوہ کھڈ لکئی کھڑا ہووے ۔ یا کوئی الہڑ
 چھوہر آپنے چنگیر اپج رنگ برنگے پھل چنٹری کھڑی ہووے ۔ سفیر نے آپنی ایں کتاب پرے
 اپج تکیٹک دے وی کئی تجربے کیتن تے کم پیش سارے شعری اصناف اپج آپنی تخلیقی تو
 دا اظہار کیتے انہاں دی زبان دی نرمی تے خیال دی گرمی انہاندے روشن شعری مستقبل
 دی گواہ لے ۔ امید اسے جو سفیر سائیں آپنے شاہدے دی شدت تے تجربے دی حدت
 کوں آپنے پکے لہجے نال وچاڑ تے اپناں شعری سہل بندیں تے دل سداقتیں دی گول اپج
 ٹرپوسن او آپنے شعری پڑا ۔ ” پرے ” کوں منزل دے بجائے منزل نما سمجھ سہن ۔

سرائیکی مرثیہ نگاری

نواز کاوش

شعری ادب وچ مرثیہ بہوں اہمیت رکھیندے۔ مرثیہ لفظ ”رثا“ توں نکلے بیڈا مطلب ہے مرن والے دی تعریف و توصیف کرنا۔ شخصی مرثیہ وچ عزیزاں، دوستاں، خاندان دے انہاں لوکاں کوں لفظاں دا خراج عقیدت پیش کرنا ہے۔ جہاں نال ہک دلی وابستگی جذباتی تعلق ہوندے۔ بعداں کہ امام عالی مقام حضرت امام حسینؑ تے انہاں دے ساتھیوں دی منظریت کوں شاعر لفظاں دا چولا پویندن تال ہک تقدس، احترام، انہاں نال دلی تعلقات تے بے بسی دے انٹرک جذبے پوری توانائی نال شعراں وچ ڈھل ویندن۔ مرثیہ وچ شاعر ایں گالھ دا خیال رکھیندن جو واقعات دی سچائی، اہمیت تے بیان دی دلچسپی برقرار رہوے، منظر نامہ جگ دی کیفیات، سامانِ حرب تے بہادری دے کارنامے مرثیہ دا خاصہ ہوندن۔ ایندے علاوہ لفظاں دا صحیح تے مناسب استعمال شاعرانہ جہارت دا تقاضہ کریندے۔ ایہا وجہ ہے جو شاعر جڈاں امام کر بلا دے حضور، منجواں دے ہر پیش کریندن تاں او تاثر دی دولت نال مالا مال ہوندن۔

مرثیہ غزل، مثلث، مزلح، سدس، مخمس، آزاد تے تخری نظم دی صورت وچ لکھیا گئے تے اے صنف ہر دور وچ مقبول رہی اے۔ لیکن سدس کوں مرثیہ واسطے بہوں بہتر خیال کیتا ویندے۔ تے بہوں سارے شعراں نے سدس دی صورت وچ خوبصورت مرثیے تخلیق کیتے ہن سدس دی صورت وچ لکھے گئے مرثیے زبان و بیان تے انہار دی کشش کیتے ایں واسطے بہتر خیال کیتے گن جو سدس دے پہلے چار مصرعے گالھ دی تفصیل بیان کرن کیتے تے آخری دوں مصرعیاں وچ اوں گالھ دا نتیجہ یا بخورِ تجسس کوں دو مادون واسطے کارگر ثابت تھیندے۔

سرائیکی مرثیہ دے کئی ہک انداز ہن، اُردو تے فارسی مرثیہ وانگوں سرائیکی دیا
 دی سلام تے، نوحہ خوانی، موجود ہن تے انہاں دے علاوہ دوسرے وی مرثیہ دے پندھ کول تورا
 تیں پچھندے نظر آندن۔ تے سرائیکی زبان وچ ایجھے ایجھے نادر تے شاہکار مرثیہ تخلیق کیتے
 گن جیہڑے کہیں وی بی زبان دی شاعری دے برابر کئے ونج سگدن۔

سرائیکی مرثیہ دا آغاز اساکوں ۱۶۸۱ء توں محسوس تھیندے یعنی واقعہ کربلا دے
 بعد مرثیہ اساڈے شعری ادب وچ شامل تھیا۔ تے دیلے دے نال نال ایں مضبوط ترین
 صنف دی شکل اختیار کر گھدی۔ برصغیر وچ سرائیکی مرثیہ دے آغاز بارہ تے مضبوط ترین
 حوالے اساڈے سامنڑیں موجود ہن۔ جیہڑے تاریخی تے لسانی اعتبار نال وی اہمیت رکھیندن
 میر حسن الہیدری ایں سلسلے وچ لکھدن جو ۱۶۸۳ء توں وی پہلے ملتان وچ اہل تشیع تے
 واقعہ تھیا جیہڑے مسلک دے اعتبار نال اثنائے عشری ہن، جبکہ ۱۶۸۳ء توں وی پہلے ملتان وچ اہل تشیع تے
 اسماعیلی فرقے دے لوگ آئے تے انہاں نے ایں علاقے وچ مرثیہ خوانی دا آغاز کیتا۔ اتھوں دے لوکاں کیتے
 اے شاعری ہک نال تجربہ آئی تے ایں شاعری وچ انسانی نفسیات تے کیفیات دے علاوہ جذباتی کشمکش دا بھرپور اظہار کئی ہوتا

ہوں لوکاں تے ایندا اثر تھیا۔ اینویں ہی شری مرثیہ نے وی ادب وچ آپٹریاں پائیں
 مضبوط کیتیاں۔ تے ڈاکرین نے ایں صنف کول اُتوں ودھایا۔ اے ہن حال ڈاکر اپٹریں گھن
 نال سماں بدھ ڈیندے ہن تے پورے ماحول تے سکتے دی کیفیت طاری کر دیندے ہن۔
 آہستہ آہستہ مرثیہ دیاں کئی سو کتاباں شائع تھیاں تے ول ہک ہک کتاب دے کئی کئی نسخے
 اچ اچ چھپے۔

سین دلا دکلانچوی نے سرائیکی مرثیہ دی ڈوجھی کڑی گولیندے ہوئے لکھتے جو
 سرائیکی زبان وچ عزاداری دی ابتدا ۱۶۳۳ء وچ مھتی۔ اوں دیلے اساڈے ایں علاقے
 تے عباسی عہد دے گورنر عمر بن حفص موجود ہن۔ ول توں بعد تے چوتھی صدی ہجری وچ انہاں
 نال وابستہ کچھ لوک سندھ دے رستے ہمامپور، ملتان تے ڈیرہ غازی خان آئے۔ تے
 انہاں سرائیکی مرثیہ دی پہلی سلسلہ رکھی۔

ہک ایرانی مبلغ ملا علی نے ملتان وچ آتے دیکھا تاں اتھار دیا بھارت
 ہک ایجھی شعری صنف ہئی جیوں لوک غور نال پڑھدے تے سنہڑ دے ہن۔ ملا علی

لے سرائیکی مرثیہ کوں ایس انداز وچ نظم کیتا کہ لوک انہاں دے ایس فنا ہیکار مرثیہ توں
ہوں متاثر تھئے۔ کیوں جو ایندے وچ دلی عقیدت تے نظر نگاری دے نال نال جذباتی
کیفیات موجود ہن۔ مثلاً علی او عالم دین ہن جنہاں ملتان تے ایندے نال دے پہول
سارے علاقیاں وچ موجود لوکاں کوں مسلمان کیتا۔

ہاں بیاتے تہ کجھا حوالہ سرائیکی مرثیہ نگاری دی ابتداء دا اے ہے جو چھپوین تے
ستویں صدی ہجری وچ چڑیاں تاتاریاں دی لٹ مار توں جان بچا تے بغداد دے عالم
سید خاندان دے لوگ تے بے اتھول دے واسی قریب ہوں دی وجہ نال ملتان تے
ہیالپور دے علاقے وچ آئے آباد تھئے تے اتھول دے ادب تے انہاں گہرے نقش
ٹام پیتے جیہڑے ہن دی مرثیہ دے حوالے نال موجود ہن۔

”جنگ نامہ“ حاتم ملتان دے مطابق سنہ ۱۰۶۰ھ وچ سرائیکی مرثیہ نگاری
داخمسیری ثبوت ملدے تے شاہ جہاں دے وقت دے مرثیہ گوشت عرسکندر دے
مرثیہ آج وی مل ویندن، سکندر لشاری بلوچ ہئی تے ملتان دے کول کتھا میں رہندا ہئی
اوندا ہک شعر ملاحظہ ہووے۔

۵ او خاصا ،، پہول پیاسا ،، توڑے پاسا ،، دریا ،،
خلش پیرا صحاب دی تحقیق دے مطابق ڈیرہ اسماعیل دے سید زمان شیرانی
سنہ ۱۰۹۰ھ دے شاعر ہن جنہاں تہرے ہزار اشعار تے مشتمل مرثیہ لکھے۔ جیہڑے ہن
سوفی دی بیاض دی صورت وچ ہن۔

”سرائیکی شاعری“ وچ کیفی جامپوری نے لکھے جو جہاں گلکراٹھ تے تذکرہ
اردو شعراء وچ مرزا سودا دے ہم عصر شاعر مسکین ملتان سنہ ۱۱۳۰ھ دا ذکر کیتے جیہڑے مشہور
سرائیکی مرثیہ گوشت عرمانی، تیرھویں صدی ہجری وچ سید ذوالفقار علی شیرازی، ثواب
محمد شاہ، نواز خاں خادم والی ٹونک، خواجہ بہاؤ الدین بکریا دے دربار دے سجادہ
نشین محمد شاہ محمود جنہاں دار زمانہ سنہ ۱۸۰۰ھ کنوں سنہ ۱۸۶۹ھ تک بنر دے، مولوی فیروز
رحیم سائل تے بے کس سرائیکی مرثیہ دے وڈے وڈے شاعر گزرن،
سیکس دلشاو کلاپنوی دی تحقیق موجب سرائیکی مرثیہ دے اثرات وکن، دہلی

نے لکھنو دے ادب مرکز اں وچ دی نظر آندن، سرایشی نثر وچ جنہاں لوکاں نے مرثیہ لکھے انہاں وچ سید صید علی شاہ، جنہاں دے کئی مجموعے شائع تھے۔ اے میاں نوال نال تعلق رکھیندے ہن تے زمانہ ہی ۱۹۰۸ء دا، انہاں دیاں کتاباں وچوں دُر بہا قابل ذکر ہے۔ ہک بے شاعر غلام سکندر خان سکندر ۱۹۱۵ء۔ سوں میاں نوال وچ جے۔ ۱۹۰۸ء وچ انہاں دا انتقال تھیا۔ انہاں دیاں بے شمس۔ کتاباں وچوں بیاض غنم، ماتم غنم تے مجلس غم قابل ذکر ہن۔ انہاں دے علاوہ صاحب دیوان شاعر جنہاں سرایشی مرثیہ وچ کمال درجے دی زبان ورتی اے انہاں وچ کمال خاں مگسی، مولوی فیروز الدین بھکری، منشی بنی بخش مضطر ملتان، منشی محمد رمضان بہار ملتان، مولوی گل محمد عاشق ملتان، غلام حیدر فدا، حاجی بنی بخش شوق کربلائی، امام علی شاہ شفیق، منشی فتح محمد خان ناز، منشی نور محمد گدائی، منشی غلام علی مداح، سید شرف حسین بھکری، احمد سیف بھٹی، تے آجھے کئی بلند پایہ شاعر شامل ہن، جنہاں سرایشی مرثیہ گوئی کوں عروج عطا کیتے، سید عابد الرحمن نے سرایشی کتاباں دی جیڑھی فہرست کتابی صورت وچ چھاپی اے اوندے وچ ۲۴۷ مرثیہ دیاں کتاباں موجود ہن، جتھوں باآسانی اے اندازہ لایا وچ سبگدے جو اساتذہ سرایشی مرثیہ کتنا ہک اگوں ہے۔

آج دی اے صنف آلوں مقبول ہے۔ جینویں آج کنوں پہلے ہئی تے آج وی لوک مرثیہ کوں بہوں شوق تے عقیدت نال سنن دین، آج وی شاعراں نے مرثیہ کوں اپڑیں شاعری وچ او جا ڈتی ہے جیہڑھی بلے اے کوں دیندن اتے اُساں آکھ سبگدے ہیں جو اساتذہ سارے شاعر بہوں توانا مرثیہ لکھدے ہن تے اساکوں مانتر ہے جو اساتذہ سرایشی مرثیہ ویلے دے مال مال ادب وچ اپڑیں جا ہنڑیندا پے تے ایندا مستقبل وی بہوں روشن ہے۔

مہکائے یاد و صد کائے

مردار غلام حسن جیدان

اونویں تاں چاربت پتر اچھا دھال دے ہن۔ پر اصغر سازیں کنوں سیاتاتے تیز والا چھوہ
 با۔ ایہا تیز اونڈی کچا دا اگلا لوال بن گئی۔ سارے بھرا اونڈے کوں سر دے ہن۔ او ترے بھرا
 آپت دچ کیر کھنڈ پر اصغر کوں سدھا منہ کوئی نہ ڈیڈا۔ وڈی مصیبت تاں اونڈی تعلیم ہی۔ باقی
 بھرا چار بج جماعتاں پڑھ کے مدرسہ چھوڑ گئے۔ تے اصغر بارہاں جماعتاں پڑھ پیا۔ لوک جتلا اصغر
 دی عزت کریندے۔ بھرا نویں کوں ڈوڑی بھا لگدی۔ بھرا نوں دے سلوک توں لگاؤ دھا اوکھا۔ پر
 چپ کر کے کھل تھیندا رہیا۔ ما موئی تاں ساریں دا داجو لک پیا۔ ہر ویٹ طعنے ڈے ڈے کے
 بے جس کیتی رکھدے۔ حرام خور۔ نکمہ۔ کم چور، منہ زور، بھنے خاں اے سارے اونڈے تاں ہن۔
 بھجائیاں ہر ویٹ تو کھلے تپائی بھوئیں ترا میں دی کیتی رکھدیاں۔ اے نہیں جو اصغر اسلوں
 گیا گزریا ہویا۔ اصل دچ اصغر ہر کہیں نال بٹاکے رکھن چاہندا۔ پر بھلائی دے بدے بُرائی اوں
 دی قسمت تھی گئی ہی۔ اصغر دی قسمت دچ دے ہن یا اونڈے لوں کوں مار سٹی۔ جیندے نالاد
 بھلائی کریندا۔ او ای اونڈے نال بُرائی کر گزردا۔ ہک دفعہ تاں اوندا سر کہیں طراں پچا۔ او تھیا
 ایں۔ جو اونڈے ہک سنگتی جیدر تے کوڑا مقدمہ بن گیا۔ اصغر دھرک بھیج کر کے جیدر کوں چھڑاتے گھن آیا۔
 اے تاں تدرتی گالھ ہی جو جیدر دے دشمن ایندے دشمن بن گئے۔ نال نال جیدر وی دشمن
 بن گیا۔ ہک بدھا بندہ ٹرویں ڈھ پیا۔ اوں کوں مستھے تے سٹ لگیا۔ او مر گیا۔ جیدر سدھا تھائے گیا
 تے اصغر دے خلاف ہرجہ ڈے دیا۔ جو ایں کوں اصغر نے ماریے۔ لوکیں دی ترے کیتے۔ جیدر وی تن
 ماریے۔ جو اصغر دھکیج ونجے۔ پر اصل گالھ گھبی نہ رہی۔ معاملہ رورں شوں تھی گیا تے اصغر چھٹ چٹا گیا۔
 پر اچ جیہڑی بھلائی کیتی بیٹھانا۔ اوں کوں رہ رہ تے کوئی اٹن دھس مصیبت ڈریندی پئی ہی۔
 او اپنی قسمت کوں تاں جان دا۔ چنگائی دی منداں تاں اونڈے پوکھے دچ ہی۔

اصل گالھ اسے ہے جو قتل دے مقدمے توں جی چھڑا کے اصر ملتان نکل آیا۔ محکمہ مال وچ کلرک لک گیا۔
 ڈینہہ دا دفتر بند اور شام کوں کپڑے وٹا کے ہوٹل تے لگا دیندا ایس طرحاں چنگاں وقت گزردیندا
 رات دی ہوٹل توں کھا کے کرائے دے مکان وچ آتے سون پوندا۔ کلبا بندہ اس نہ بھرے ہا۔ تاں بیا کیا
 کرے ہا۔ ہک دفعہ رات کوں نوں دُجے ہوٹل توں اٹھی کے مکان تیں ویندا پیا ہا جو اونکوں سڑک دے
 تال کھڑی ہک جوان نینگر بلوایا۔ ہوسی اوکوئی سولان ستاراں سالان دی۔ فیشنی کالے برقعے تے رٹی
 کپڑیں کنوں کہیں دُڑے امیر دی دھی جا پدی ہئی۔

بھٹی میں مسافراں۔ میڈا مرد ڈوپریاں دایکوں اتھا ہیں بلہا کے شہر کم کرن گئے جو
 اچن تیں نہیں ولایا۔ اللہ جلے جو اوندے نال کیا بٹری بیالے دی رات ہے۔ میڈا اتھاں کوئی لک
 سولان کئے نی۔ رات دا ادلا مل ونجے تاں دُڑی ہریانی۔

اصغر جھٹ نال سوچیندا رہیا۔ کینویں جو ہک کلہے جوان گھبرو نال جوان نینگر دا رات
 گزارن دُڑی بلا گالھ ہئی۔ آخر اٹا ناں۔

بھٹی میں وی مسافراں۔ لک تھیں نوکری دے پاروں اتھاں ہک کرائے دے مکان وچ کلبا
 رہندا۔ میڈا وی کوئی ٹبردار بندہ سولان کائے نی۔ جیندے کوں تیکوں بکاواں۔ جیکر توں پہلے اللہ تے
 بھروسہ کر گئیں۔ جو او تیدی حفاظت کر لسی۔ دوجھا توں اللہ دے بنائے اتھاں تے بھروسہ کریں جو میں
 جیکر میڈے نال کوئی شرارت کراں تاں میڈا منہ بھن ڈیسیں۔ آخر وچ میڈے آتے وی بھروسہ کر
 سگدی ایں۔ جو میں وی انسان ہاں تیدی مجبوری کنوں فائدہ چاؤں کنوں شرم کریں۔

اصغر چپ کر گیا۔ جھٹ تال او نینگر ہیر نال زمین کھنڈریندی رہی تھے سوچیندی رٹی تے
 ول بولی۔ تپٹا ناں۔۔۔۔۔ اصغر۔۔۔۔۔ اصغر صاحب میں تپٹے نال جلدی آں۔ اصغر دے چھن نال
 اوں نینگر اپنا تال حسینہ ڈسیا۔ ڈوپہیں مکان تے کھٹے لگے آئے۔ سویرے اصغر تال دفتر لگا گیا حسینہ
 گھر رہ گئی۔ دواں ڈینہہ گزر گئے۔ پر حسینہ گھر وچ نہ آئی۔ اصغر کوں خشک پیا جو اسے نینگر خیری نہیں۔
 آخر ساری گالھ کھل گئی جو حسینہ کوں چاچے دے پتر اشرف تے اغوا کیا۔ اسے تے ملتان گھن آیا۔ ڈاھ
 ہزار روپیہ چھکیندا اسے وفائی کریندا کس گیا۔ اصغر تر لے کیتے جو حسینہ پچھاں ول ونجے پر حسینہ
 شرمساری کنوں پچھاں ونجن کنوں انکار کر دتا۔ ایندے نال نال اوں گھر دا پتہ دی اصغر کوں نہ ڈسیا۔
 جو متان اصغر خط پٹھ ڈیوے۔ ایس چھک تال وچ اکوی ڈینہہ گزر گئے۔ حسینہ دل وچ اسے سوچیندی

جو اصغر ڈاڈھا شریف جوان ہے۔ اگاں میں ونج نہیں سگدی۔ پچھال و لٹ دا ویلا نہ رہیا۔ اگر نہا۔
پور کیا۔ اندھے ونجن کپڑے ساہ۔ او دل وچ آہی جو اصغر میڈے نال شادی کر گھنے اس طرحاں
بندل چنگ نجر ویسی۔

اوڈول اصغر سوچیندا ہا۔ جو کہیں طرحاں جیہہ مر۔ ونجے تاں میں اینکوں پچھال ایندے
گھر چا ڈیواں تاں مصیبت ٹل ونجے۔ آخر ہک ڈہنہہ اصغر آکھیا۔

ڈیکھ حسینہ میں تیسے نال کوئی بُرائی نہیں کیہی۔ تیڈے اغوا دی تیڈے پیو ما بھانے تے ضرور
پٹ لیت ہو سی۔ میں تیکوں کے تائیں لیکساں۔ نیکوں کیوں دھکونید کا ایس۔ اللہ دا ناں من توں کجہ سوچ۔
میں غریب تے ترس کر۔

حسینہ نے جواب دتا۔ میں سوچ چکی آں۔ عدالت وچ میڈے بیان کرا کے میڈے نال
شادی کر گھن۔ اے کالہ سن کے اصغر چلے تاں حیران تھی گیا۔ دل کہیں خیال توں سوچ کے آکھیا۔ میں
کل دیل نال مشورہ کر کے ڈیساں۔
حسینہ آکھیا ضرور۔

ڈو جھے ڈہنہہ اصغر ہک انگریزی دا فارم گین آیا۔ حسینہ کون آکھیا۔ دیکل آکھے جو اے پُر کر کے
اُن ڈے۔ حسینہ خوش تھی گئی۔ کیوں جو اوندی پہلی تے آنہری خواہش پوری تھی رہی ہئی۔ ایس خوشی
کنوں او اے دی نہ سوچ سگی جو اوندے پیو دے فون نمبر دی کیا ضرورت ہے۔ اوں سارے کوائف
لکھ ڈتے۔ آج سویرے سویرے اصغر حسینہ دے پیو مہراب نواز کون جھنگ فون کیتا ہا۔ ہن او ہوٹل
تے ہر صاحب دا بھالا گدھی بیٹھا ہا۔ ہن جوں جوں شام تھیندی آندی۔ اصغر کہیں اُن ڈے خوف
کنوں پریشان تھیندا ہا۔

اصغر ہوٹل تے بیٹھا ہا تھیا۔ وقت گزارن پڑھن لگ پیا۔ او انبار پڑھدا بیٹھا ہا جو
اوندے کئے آواز آئی۔ اینکوں ہتھکڑی لا ڈیو۔

اصغر اتاں ڈبھٹا۔ اگوں تمہا نیدار کھڑا ہا۔ اوندے نال ہک موٹا بندہ وڈے ساک وڈھ
والا تے ہوٹل والا مینجر دی کھڑا ہا۔ موٹے بندے نال اصغر الاٹاں۔

تھاڈا تاں مہراب نواز ہے۔

اوں جواب دتا۔ ناں

اصغر ہتھ اگوں کر ڈتے۔ تے اُون کول ہتھ کڑی لگ گئی۔ دُل ادسارے اصغر دے مکان
تے لگے آئے۔ اتھوں حسینہ دی برآمدگی تھی۔ ہک بکس پیندے دے وچ اکوی ہزار روپیہ تے گجھ گھانٹے پڑے
ہُن او دی برآمد تھی۔ بکس پیندے تے حسینہ تے اصغر کول نال کر کے شام تائیں جھنگ اپڑ گئے۔ سویرے
عدالت وچوں پیشی گھن کے اصغر کول جیل بھیج ڈتا گیا۔ یارہویں ڈینہہ جیڑھے ویلے اصغر عدالت وچ پیش تھیا
- ماں اوں عرض کیتی۔

جناب میں ملتان دا مسافر مہم۔ تے اتھاں دی مسافراں۔ ایس واسطے ہک تاں میں وکیل
نہیں کر گیا۔ ڈوجھا میگوں کافی ڈتا دجے میں اپنے بیان لکھ ڈینداں۔ ایندے نال میں جرح دے
حق کنوں دی دستبردار ہاں۔ عدالت اُون کول کافی ڈتا۔ اُون آپنا بیان لکھ ڈتا۔ جیڑھے ویلے
مجسٹریٹ اُوندا بیان پڑھیا۔ تاں حیران تھی گیا۔ تے سرکاری وکیل سکوں پچھیا۔
گواہ مسافر مہم!

جی ہاں۔ وکیل جواب ڈتا۔

تھا تیدار کول حاضر کرو۔

تھا تیدار آیا تاں صاحب سوال کیتا۔

حسینہ کیڑھی تاریخ کول اغوا تھی ہائی؟

ڈول اپریل کول۔

تیدے کول ریٹ درج تھی ہئی۔

جی جناب۔

یکندے خلاف۔

تھراپ نواز دے بمتریکے اشرف دے خلاف۔

کیا او پکڑیا گئے۔

نہیں۔

تھا کول کینویں پتہ لگے جو حسینہ اصغر دے کول ملتان ہے۔

۱۲ اپریل کول اصغر مہر صاحب کول فون کیتا۔

کیا اصغر سکول پہلے دی کہیں مجرم ابے آکھئے۔ جو میں فلاں چوری کیتی اے۔ میں فلاں جلتے ہاں۔

جوری مال میڈے کول ہے۔ آؤ میکوں پکڑو بخو۔

نہاں ادا کولی جواب نہ دتا۔ دل ہر اب نواز کول سدا دیا گیا۔ آوندے کولوں صاحبہ کچیا۔
کی اشرف دے خلاف ریٹ درج تھی ہئی۔

جی جناب۔
تیکوں اصغر فون کیٹا۔

جی جناب۔
کی فون تے اے دی آکھیا، جو اشرف ڈا ہزار روپیہ گھن کے لے گیا۔

جی جناب۔
سینہ کئی ڈینہہ اصغر دے کول رہی اے۔
۲۲ ڈینہہ۔

ایندا مطلب اے ہے جو اشرف پہلے ڈینہہ دھوکہ ڈے کے چلا گیا۔
جی جناب۔

کیا اے سچ اے، جو اصغر حسینہ دی جان و مال تے عزت دی حفاظت کیتی اے۔
جی جناب۔

پچھے ایس کون کیکھڑے جسرم وچ چلان کرایا ہئی۔
رہ نواز چپ کر گیا۔ تاں صاحب آکھیا۔ کہے ڈاڑھی والا۔ پکڑیجے تمچھاں والا۔
اے، ڈی، ایم صاحب حسینہ کول سدا دیا آتے کچیا۔
کیا تیکوں اصغر اغوا کیتا۔

حسینہ جواب دتا۔ علیجاہ ایس سوال دے جواب کنوں پہلے میڈی ہک گالہ سنی ڈنچے۔
اے، ڈی، ایم صاحب ادوں کون اجازت دتی۔ تاں حسینہ بولی۔
جناب ایس جہان سب لوک آدم دی اولاد ہن۔ این زمین دیاں نعمتاں سمجھ واسطے ہن۔ پر
انہاں لوکاں وچ ہر قسم دے بندے ہن۔ کئی شریف، کئی کھنڈے بد معاش۔ کئی اسیل تے کئی
لڑاکے، جیرے لڑاکو ہن اور شریف دی روٹی کھس گندے ہن۔ شریف کنوں چپ کر دیندے ہن۔ پر
بکہ کنوں شریف کمزور تے بد معاش ڈوڑی روٹی کھا کے موٹے آتے تکرے تھی گئے پچھے بد معاشیں
شریفیں دیاں زمیناں، مال، ڈھکی مویشی کھس گدے۔ اسیل دی اکھ تاں کھلی۔ پر دیلا ڈیر سارا

تکمر گیا۔ اسیل مجبوری کئے صبر دا گھٹ بھر گئے۔ ایتھوں غریب تے امیر دے ٹولے آنجوانے تھئے
 غریب کماندار ہیا۔ امیر خود کھاندار ہیا۔ اپنے کتے زر دے پلا نال پلیندا رہیا۔ پرکاش
 والے کون سکاکر دیندار ہیا۔ غریب دی کمال نال خود محل ماریاں بنوایاں۔ پر غریب دی گل
 کون بھا لادتی۔ غریب ایتھوں عیش کر دیندار ہیا۔ اتے پیریں پے کے عزت کریندا رہندا پر
 امیر غریب کون مندھے، گالیں کڈھیندا تے جتیاں مریندا، بے عزت کریندا رہیا۔ غریب امیر
 دی عزت تے پاہرہ دیندا رہیا۔ تے امیر غریب دی عزت نال دل بھلیندا رہیا۔
 صاحب۔ اس ہر صاحب کون دیکھو (حسینہ پیو دو) اشارہ کیسا (اشرف امیری
 بے عزتی کیتی۔ او امیر، طاقت ور، اے اوندے اتے ہتھ نہ الار سگیا۔ اتے اونداکہ
 نہ دیکھا سگیا۔

امیر غریب۔ یعنی اسیل تے شریف۔ اوں بھلے منائی کیتی۔ ہر صاحب دی مال،
 جان تے پہرہ دتا۔ اس بھلے دا بدلہ امیر کون ڈھکویا، بدھوایا۔ اوندی ملازمت تے مشہرت
 کون چٹ کر کے خوار کیتا۔ اوندی روزگار بند کر کے اوندے پیٹ وچ چھڑا ماریا۔ ہر کہیں اپنی
 فطرت مطابق فرض پورا کیتا۔

حسینہ تاں چپ کر گئی۔ دل مجسٹریٹ امیر کون باعزت بری کر دتا۔ دل حسینہ
 الائی۔ جناب جیکر ہک آدمی تے ثابت متی وینجے جو اس ہک آدمی کون باریاں گھنٹے ہک کوٹھے وچ
 رکھیا اے۔ تاں اوں کون کیا سزا دیو۔
 چھٹی جینے قید با مشقت۔

کیا اے ثابت نہیں جو امیر کون ہر صاحب باریاں گھنٹے کیا باریاں ڈینہ ڈھکی رکھیا اے۔
 اے تاں صاف ظاہر اے۔

کوئی ایجاں قانون ہے جو اس کون تاں سزا دے سکے۔

صاحب کوئی جواب نہ دتا۔ حسینہ حسرت دیاں نظراں نال سناریاں کون ڈھٹاتے
 کمرے کنوں باہر نکل گئی۔ اوں ویلے حسینہ دے منہ کوئی آواز نہ نکلتی۔ پر اوں اپنے منہ تے ہتھ دے
 ڈتہ میں آج عیش نہیں پرکھ سگیا جو او کھل دے ٹہکارے بن یا دوں دے دھندکارے۔

کراری چاٹ

ظفر شاری،

میڈا پیوتاں میڈے جمن کنوں پہلے اللہ کوں پیارا تھی گیا ، میڈی مائے میڈی
 بھین میوں پال تے سنت سال دا آکیتا۔ ما کوں خوشی ہی جو میڈا پتر جلتی جرن
 تھی دیسی تے ساڈے بڈکھڑے ٹل ولین۔ پر ملک دے کم نرے ہوندن۔ چانک
 میڈی ما بیمار تھی۔ ڈیہاں دے وچ بیماری ایڑ بیڑ چا کیتا۔ تے اسان ڈوں بھین
 ہرانواں کوں کھلا چھوڑ تے میڈے پیو دو ٹر گئی۔ میوں پوری طرح یادے۔ مرٹ
 کوں پیے میڈی ما میڈی بھین کوں اپنے کوں بلاتے آکھا "شمشاد! ارشد شہرے
 ایذا آقہ میں تہڈے ہتھ وچ بڈندی آں۔ دھیان کریں زمانے دی گردش وچ گردن
 نہ تھی ورنے۔۔۔۔۔ زمانہ گندا آندا ہے میڈی پوری۔ دنیا کئی رنگ بدلیسی۔
 دھیان کریں تہاں رنگار دنیاں کوں بڈیکھ تے آپ بے رنگ تھی وچیں۔ عات وادٹ
 تے مقابلہ کریں۔ میڈیاں دعائیں قدم قدم تے تہڈے نال رہیں"۔ ہونہ ڈینہہ میڈی بھین
 ڈاڑھی رُنت۔ اناں دے بغیر دھیان بھلا کہیں کم دیاں۔ تے پیو دے بغیر تہاں کارے
 تے تقدیر دے کم پہلے پیو مر گیا تے ول ما کوں دی تقدیر دے بے رحم ہتھاں اسان
 کوں کھس کھدھا۔ بڈو جھے ڈینہہ میڈا چاچا اپنا بیڑ گھن تے ساڈے گھر آگیا اوندے
 ترے پتر تے ڈوں دھیان ہن۔ میڈی بھین ڈاہ جاناں پاس ہئی۔ چلے بھج ورک کیتی۔ تے
 میڈی بھین شہر دے مڈل سکول وچ اُستانی لگ گئی۔ میں اُناں ڈیناں ڈو جھی جماعت وچ
 پڑھا ہم۔ میڈی بھین میوں ما بھلا ڈاٹ۔ میڈا ہر طرح دا خیال رکھندی۔ چنگے کپڑے، چنگا
 کادٹ پیوٹا۔ چاچا کہہ ڈینہہ تاں چنگا رہیا۔ تے دل ہورے ہورے بدلن شروع تھی گیا۔
 اوندے وال میوں کہیں کہیں دیے ہک ادھ چاٹ وئی مار گھندی ہائی۔ میں بھین کل ابراہم

تے میڈی بھین رووٹ تے زور ڈیوے ا۔ ہک بڑبہہ پاپی۔ میڈی بھین کول آکھن گی۔ شہسار
ہن جوان تھی گئی ہیں، میں چاندی ہاں جو تہڈی اکرم نال شادی تھی وپنخے۔ تے۔۔۔۔۔
اجن اد کجھ آکھے ا۔ پر میڈی بھین اوندی گالہ کول ٹوکیدیاں ہویاں آکھیا۔ "چاچی
میکوں دی پتہ ہے جو میں جوان تھی گئی آں، پر فور نال سن گھن چاچی، بے تائیں ارشد پڑھو
تے جوان فی مقیندا، نہ میکوں شادی دے ناں آکھیں تے نہ میں کہیں دی گال نہ ستر
رات کول چاچا گھر آیا، چاچی الف کول لاتے یے تک قصہ سنا ڈتا۔ چاچا میڈی
بھین کول مندے کڈھن لگ پیا۔ دھڑکے ڈتونس۔ کھلے اُبروئیں۔ پر میڈی بھین ہار نہ
رات اوں روندیاں گزار ڈتی۔ سوئے اوسکول دجن دی بجائے میدی مامے دے گھر گئی۔
روئے سارا حال سنائیں۔ میڈا ماما تھڈاں لا داغشکیل ا۔ میڈی بھین کول روندنا ڈیکھتے
کاوڑکنوں رتا لال تھی گیا۔ شام کول میں گھر آیم تاں میڈے مامے تے میڈے چاچے دا جھو
شروع ا۔ توں توں میں میں دے بعد میڈا چاچا ٹبری کول گھن تے گھر گیا پیا تے ساڈی نا
ساڈے کول آئیکی۔ سرتوں مصیبت ٹل گئی ہئی۔ میں دی خوش ہم تے میڈی بھین دا خرچ ماما
ڈیندا ا۔ میڈی بھین دی تنخواہ۔ بچت وچ ہئی۔ نانی ساڈے توں ادے گھر لے تھیندی ہئی۔
جیڑھے ویلے ساکوں نانی دا پیار ملیا تاں اسان سارے ڈکھ ٹھل گیسے۔ رات کول میڈی
بھین میکوں جھولی وچ پلھاتے کتنی دیر روندی رہی۔ شامیت اماں یاد آگئی ہوس۔ میں پچھا
بی بی! روندی کیوں بھینیں؟ آکھن لگی۔ کتھاں روندی بیٹھی آں۔ اوں جلتی جلتی اپنے جھول
پونجہ گدے، تے میڈے گھاں تے پیار ڈے تے آکھن لگی۔ ارشدیں تیدے اُتے
اپڑیاں ساریاں خوشیاں قربان کر ڈیاں۔ آپ ڈکھی تھیںساں پر نیکیوں خوش رکھیاں۔ میں تیدا
خاطر زمانے دی ہر مشکل نال ٹکڑ گھنساں۔ اماں آہی ہئی زمانے دے رنگ وچ رنگیج تے پا
رنگ نہ تھتویں۔ کیناں کیناں یں کیناں بدساں! دنیاں بھانویں کھ رنگ بدے میکوں کہیں دا
لوڑ کینی۔ ارشد! میڈی اماں دا جایا! ہک تیکوں کجھ نہ تھتوے۔ میڈی خوشی تاں توں ہاں
پتہ نی میڈی بھین کیا کیا آہی رہی۔ میکوں تاں نندر آگئی تے جیڑھے ویلے میڈی جاگ
تھی ڈھٹم تاں میڈا چولا اوندے ہتھواں نال لپیا پیا ا۔ ہن میڈے کیتے میڈا پیو دی میڈی
بھین ہئی تے میڈی مادی ادا ہئی وقت دی چکی چلدی رہی۔ میڈی بھین دے ایاں، خوشیاں
حسرتاں وقت دی چکی دے پسے۔ رہیے۔ زمانہ بدل گیا۔ میں دوجی جماعت کنول لاتے ہئی

ہک ڈاڈا جاتنا پاس کر گیا ہم۔ میڈی بھین دی حاتی ڈھلکی ویندی ہئی نانی ڈاڈا زور
 دیا جو اے شادی کہتے رضا مند تھی و بچے پر میڈی بھین تاں سبھ کجھ میڈے ناں توں
 قرآن کرن دا نیتی بیٹھی ہئی۔ ڈاڈا ویں دے بعد میں کالج داخل تھی گیم۔ میڈی بھین
 ڈاڈی خوش ہئی۔ جو میں جلدی تعلیم لگاتے۔ دڑی لائق تھی دیساں۔ کالج دی زندگی سبھان
 اللہ! آزادی دی آزادی۔ نہ کہیں دا ڈر نہ کہیں چیز دانکر زندگی ڈاڈا سوہنٹ
 رنگ وچ پئی گزردی ہئی۔ میڈی بھین میڈی ہر سٹے دا خیال رکھندی۔ کپڑے۔ کتاباں
 فیس، جیب خرچ، ہر سٹے وقت تے مل دیندی۔ میڈی بھین میکوں کڈاں کڈاں
 اہی ہئی۔ ارشد! خیال رکھیں۔ آزاد ماحول وچ اپنے آپ کموں آزاد نہ تھی و بچیں
 مائیں ہک نویں زندگی دی ابتدا کیتی لے۔ میڈی دعا اے اللہ کرنے تیکوں لے زندگی
 راس آ دے ایں زندگی وچ تیکوں ایجھیاں پنیراں دی ملن چھڑیاں ایٹم بم کموں دی
 زیادہ خطرناک ہوسن۔ پر تیکوں او چیزاں پھل وانگوں لگسن تے توں غیر زیادہ
 کیا آکاں آپ سمجھا رہیں ہوئے ہوئے سمجھ لیں۔ میں کھل تے چپ کر دینا ہم۔
 ہک ڈینہہ جماعت دے کمرے وچوں نکلیں تے تاں ریاض میڈا ہم جماعت میڈے
 نال آتے آکھن لگا۔ آ یار پاٹ وچ بانہہ میں پتخ تے ماہن دے بعد آکھن
 لگا۔ "یار ہک پوٹ پھسیا ہے، گال کر روح ہے۔ انار دی کل ہے۔ غضب دی
 سوہنٹری لے۔" پہلے تاں میں ناں کہتی۔ تے جیڑھے ویلے اوں تعریفاں دے پل بدھ
 ڈتے تاں میں آکھیا۔ اچھا یار اج شام کوں ڈکھاؤں، فلم تے میں انتظار کرلیاں
 شام کوں ٹھیک وقت تے ہک چھو کمری کوں نال لاتے آگیا۔ میں چھو کمری دے پیر ڈھٹ
 تے آؤدے اُتے کھیرا تھی گیم۔ ریاض ہک پاسے بیٹھا۔ میں تے او چھو کمری انج بکس وچ وچ
 بیٹھی۔ پے تاں او شرم کرتے منہ تے نقاب ماری بیٹھی رہی۔ تے میکوں وی بھین
 دیاں گابھیں کئی وچ سنڑیں پے گئیاں۔ پرہ کے تھائیں دل آکھیا وکھٹن دے۔ ڈھلا
 کیا بیٹھیں۔ بہر حال او جوان ہئی۔ جوانی دی جھٹو ہر سٹے کنوں چنگ تے بھانڈیں ہوندی
 لے۔ اوندہ ہتھ کسی دے بازو تے پیا ہا۔ میں ڈردیاں ڈردیاں اوندے ہتھ تے ہتھ رکھیا۔
 اول خسرے نال میں ڈو ڈھار تے اوندہ ہتھ میڈے ہتھ وچ آگیا۔ میں گھٹندا وہم میڈا

دیم۔ غور دی دیر دے بعد اوندا نقاب دی تے آ پیا۔ اوہی ندیم مکی۔ جتیاں بل گتیاں بل
 ڈیچہ تے حیران رہ گیم۔ جتنی تعریف میں سنٹی ہوئی۔ اوں کنوں درہ تے نکلی۔ غلابی رنگ۔
 پتے پتے ہوٹھ موٹیاں موٹیاں اکھیں۔ ہکا ہکا میک اپ۔ میں ڈیچہ تے پورسی طرح سے
 مٹی گیم میں ہورے ہورے کھگندیاں ہوتیاں بکھیا۔ "سائیں دی تعریف" نخرے نال کھلتے آکھ
 لگی۔ تعریف تاں سب اللہ دی ہندی اے، پر ایس ناپیز کرل شکیا ملک سٹینڈن۔
 اندیاں گاہیں سن تے میں حیران رہ گیم۔ حیر میں ازبکوں اپنا ناں ڈسیا تے تلم مکھ کنوں پہلے
 وعدہ تھا بو رتوں کل میکون شیراٹ دپے میں۔ ڈو جھے ڈیہنہ او میں کنوں دی پہلے شیر
 مانگ کئی بھیجی ہوئی۔ میکوں سمجھ نہ ہوئی آوے کیا معاملہ اتنی جلتی اے چھو کمری کیوں میڈے
 نال رل مل گئی اے۔ ریاسن دی آخر میں جیٹا ہے۔ اوں کیوں نہ اونڈے نال یاری ال
 پر اونڈے سامنے جیڑے ویلے آیم تاں سب کج بھل گیا۔ تے میں اونڈے حسن وچر گم
 مٹی گیم۔ ڈو پراں کوں گھر دجھن کیتے تیار تھئی۔ اونڈے وچن کنوں پہلے میں اوں کنوں بکھیا
 "مس کھیل! کہیں پینر دی ضرورت؟" کھل تے آکھن لگی "ایہا گالھ میں تہا کوں آکھن وال
 ہم۔ پرتاں پہلے کچھ گھدے۔ میکوں صرف پنجہ۔ دپے دی ضرورت اے۔ کیا تہاں میڈی
 اے ضرورت پھدی کر سگدے دے؟ میں آکھیا: صرف پنجہ۔ شام کوں گھنا ہے۔ پر
 میکوں مسو کتھاں؟ آکھن لگی: "میڈے ماپوشادی تے گئے ہونئیں۔ رات لوں دجے میڈے
 گھر آ دجہا ہے" میں پتہ گھن گدھاتے اونڈے نال سلام کرتے دیندی رہی میں ڈیر
 دیر تاں سوچندا رہیم۔ کتنی سوہنی اے؟ کتنی امیر اے؟ پر شگے چھڑے پنجہ۔ روپے
 ہنس۔ شام کوں میں گھر گیم۔ میڈی بھیج تے دیر نال آون دی وجہ بکھی۔ میں بہانہ کیتا۔ بڑ
 کالج وچر ہک شغل پیا عقیدے۔ میں گالھوں بھیج ڈرک وچر شام مٹی مٹی اے خیر بھیج
 میڈی چپ کر گئی۔ ہن سوہیاں بیٹھا جو رقم بھیج کنوں کیوں منگاں؟ ہک بہانہ ہتھ آ گیا
 بھیج کوں آکھیم۔ "بابا! میڈا ہک غریب دوست اے۔ رقم دی ضرورت ہس۔ آہے
 پنجہ روپے کتھا دل وچن۔ اٹھویں ڈیہنہ تک ڈے ڈلیاں۔ بھیج میڈی دیر دی نہ
 کیتی تے پنجہ دالوٹ کڈھ تے میڈے ہتھ وچر ڈے ڈتس۔ آکھن لگی۔ "غریباں دی
 مدد تاں ساڈا فرض اے" خیر لوں دجے کنوں ادا گھنہ پہلے رقم پاتے گھروں

نکل آیم۔ ٹھیک لڑے وجے میں ڈسائے ہونے پیتے تے کج گیم۔ ہک نیکی نہیں پھو کڑی در
نے کڑی ہی۔ میڈا ناں بھن دے بعد میکوں اندر گھن گئی۔ تے ہک کمرے دا دروازہ دکھا
تے ادبج گئی۔ میں مکان دی سجاوٹ تے ڈیل ڈول دیکھنے حیران رہ گیم۔ اندر کچا چلدا
پااسے شکیلا ہک پنگ تے چپ چاپ بیٹھی ہئی میں ہوئے ہوئے پیرتے پیرتے عیند
اونڈے پنگ کول کج گیم۔ اونڈا منہ ڈوجھے پاسے ا۔ بت تے شال : لہی بیٹھی تے۔

تے کہیں سوچ وچ گم ہئی۔ میں اونڈی کنڈھ کنڈھ کھڑتے پنجا دا نوٹ اونڈی بھولی وچ سرٹ
گھنیا۔ پر اوجھپ کرتے بیٹھی رہی۔ میں ایلنگ کریندیاں ہوئیاں آکھیا۔ "شکیلا صاحبہ! نازش
تے بیٹے وے؟ سائیں! بنے فکر ہو تو ہاڈی ہر فرمائش پوری کر سوں۔ مگر وچ ہک سدھی
سادھی بھولی بھالی بھین ہے۔ جیویں آکھاں اوئیں کریندی اے" پر شکیلا دا منہ تاں۔ ابھو
دی پر تو ہا۔ میں اونڈے سامنے ول گیم۔ اوں منہ نوا یا چار میں اونڈی کھاڈی کول پکڑا
تے منہ اتوں تے کیتم تاں میڈا اتلا ساہ اتے رہ گیا۔ تلواں ساہ تے رہ گیا۔ پیراں تے
تلوں زمین نکل گئی۔ کوٹھا بھوندا معلوم کھنیا۔ بت دا ہو جم گیا۔ میکوں ایکھے نانگ کھا
گیا ہووے۔ اکھیں وے سامنے اندھارا تھی گیا۔ تے جیڑھے دیلے اندھارا کھنیا۔ تاں
پنگ تے میکوں میڈی بھین نظر آئی۔ میں وڑدیاں وڑدیاں پھیا۔ "وجے بھو اتوں اتھاں
کیوں؟" میڈی بھین اٹھدیاں ہوئیاں پھیا، پر تول اتھاں کیوں آگئیں؟ میڈی زبان
جیویں سوتج گئی ہووے۔ بھین میڈی ول رعب نال پھیا۔ "میں نہیں پچھدی ہئی۔ جو اتھاں
کیوں آگئیں؟ ڈسا! چپ کیوں تھی گئیں۔ واہیا تا۔" میں تیدھے اتے اعتبار کیتا تے
توہکوں دوکھا ڈیوٹ دی کوشت پیا کریندا ہاؤں۔ میں آکھیا ہا۔ نہ تیکوں آزادی دی زندگی
راس کیناں آسے۔ توں اپنے آپ کون بھل ولسیں بھل گئیں نہ خود کول۔؟ اے تاں میں
ٹہڈا امتحان پئی گھندی ہم پر این امتحان وچ توں لیل تھی گئیں۔ زندگی وے اگلے امتحان
وچ کیوں کامیاب تھیں۔ ڈسا! کج تاں بول میں بھین دے پیراں تے ڈھیہ ہم تے آکھم
بل بل غللی تھی گئی اے۔ معاف کر ڈے۔ آئندہ اینویں کیناں تھیں۔ بل بل تاں میکوں رعب
کر ڈے۔ میں پیراں تے ڈٹا پیا ہم۔ میڈی بھین میکوں اٹھاوٹ دی بجائے آکھن لگی
"ارشیدیں میڈی خاطر کھاں خوشیاں کول کھوکر مار ڈتم۔ اپنی ہر خواہش گل گھٹ ڈتم

میڈیاں اکھیں دے سامنے میڈی ہر حسرت کھڑیاں رٹا رٹا تے مرگئی۔ پیر میں پردا
 نہ کیتی تے تیں ایہو بدلہ ڈتے۔ جے تیں میڈی بھیج دی روون لگ پئی۔ میں اٹھ تے
 بھیج دے گل لگ گیم۔ وڈیاں ترلاں نال اونکوں منایم۔ جو تائیں مکیلہ دی آگنی۔ میں اونکوں
 ڈیکھ تے سر زایا جا۔ تے جلتی جلتی گھر آگیم۔ میڈی بھیج اجڑن شکینہ دے گھر سٹی۔ میں
 سوچیم جو میں دانگوں کتنے چھو ہر ہوسن جیڑے آزاد ماحول دہج آتے ہر شے کنوں آزاد
 تھی دینڈے ہوسن۔ تے میں دانگوں ماہیہ کوں دوکا ڈے تے رقم بھک آندے ہوسن
 تے لوفرتے بازاری رتاں دے نخریاں ٹھہریاں تے مزج کرینڈے ہوسن۔
 کاش اپناں کوں پتہ ہونہا جو ماہیہ کتنی محنت نال پیہ کاندن۔ تے او کتنی
 بے دردی نال بدکار عورتاں کول کھوا ڈیت ڈے ہین۔
 جے تیں بھیج میڈی دے پیراں دا آلا آیا۔ تے میں مہ تے کپڑا سٹ تے غرائے
 ڈیون شمع کر ڈٹم ۛ

شادی بیاہ کے موقع پر بیاہ سے نئی کراکریں اور ٹینیٹ وغیرہ
 بارے میں کراپہ پر حاصل کریں۔

مقبول ٹینیٹ ہاؤس

اندر وچ ڈیرا دے گیٹے بہاول پور

حضرت خواجہ غلام فریدؒ

کوئی محرم راز نہ مل دا
سارا ننگ نوز و نہجایم
ہستوں الٹا عالم کھلدا

سیا حال سنا نواں دل دا
منہ دھوڑ مٹی سر پائیم
کوئی پچھن نہ دیرھے آیم

لگی ہو ہو شہر خواری
ناں پائیم ڈس منزل دا

آیا بار برہوں سر باری
روندیں عمر گزاریم ساری

تڑپھاوے تے غم کھاوے
ایہو طور تیرے بیدل دا

دل یار کیتے کڑلاوے
ڈکھ پاوے سول نبھاوے

سے پڑیاں جھول پلاون
پوے فرق نہیں ہک تل دا

کئی سنہس طیب کماون
میڈے دل دا بھید نہ پاون

چھڈ کلہڑی کچ سداھایا
کوڑا عذر نہجایم گھلدا

ہنوں ہوت نہ کھڑ موکلا یا
سوہنے جان پہچان رولایا

تیرے مجنوں زار نزارے
کڈیں چا پردہ ممل دا

من پیلے دھانہ پکارے
سوہنا یار تو نے ہنکارے

جہاں پنڈے سخت اڑنگے
ہے پسندہ بہوں مشکل دا

دل پریم نگر ڈوں تانگے
نارہ سرید نہ لانگے

غزل

نقوی احمد پوری

جھاتی پاپا تے ہے لک ویندا مسادوں کیتے
 دھب دے ویج آیاں، تھکیرا پیں لہاؤں کیتے
 یکنویں آکھاں اُونکوں، ایس گھر دے سجاؤں کیتے
 ڈیکھ کیا حال تیرے پیار دے سادوں کیتے
 جینویں آیا ہوئے، روندے کون رہاؤں کیتے
 ہک حقیقت تے نواں رنگ چڑھاؤں کیتے
 جسم دی دھرتی دا ہر داغ مٹاؤں کیتے
 کیجھا ایں ساگ رچوئے، بڈوں کون ملاؤں کیتے
 پیش چا خود کون اسال کیتا چاؤں کیتے
 آندے بادل دی طرحاں مینہ او وسادوں کیتے
 او دی بے تاب دا خود جلوہ دکھاؤں کیتے

کیا دکھیندا ہے ادا، بسک لہاؤں کیتے،
 ابج ذرا زلف دی جھال توں میڈے سرتے کرچا
 اوتاں مالک ہے، تھارے کہ اچارے دل گون
 یاد آنریں، تاں میں روندناں تے پڈ وینداں
 اوصیا بن تے گزروے، تاں سے لگدا اینویں
 مُردا رہنداں میں تصور دا سہارا گھن تے
 روح دا سمجھ تاں مریندا ہے ہمیشہ لاٹاں
 شیشہ بڈھاں، تاں دکھیندے میکوں صوڑاؤندی
 بار کوئی اوندی امانت دا نہ چا سگدا ہا،
 خشک لب روتے جڈاں اُونکوں صدا بونڈے مین
 صرف میکوں دی جلوے دی طلب ہئی نقوی

نظم

محی الدین شان (مرثوم)

سو نہڑیں رُت بہار دی آئی ہے
ساڈے رانجن داگ ولائی ہے

جیہڑا مٹھرا راول جوکے رہم
اوندی صورت سانہڑیں آئی ہے

جے کون دلہری کیتی سوکھی رہم
جیندے عشق نے کیتا روگی رہم

بوٹی بوٹی جون چاہا ہے،
اکھیں زنج کے پیاس بجھائی ہے

ہر پاس سکھ داسا ہے،
نکھ جانی آن دکھایا ہے

سو نہڑیں رُت بہار دی آئی ہے
ساڈے رانجن داگ ولائی ہے

اُج موسم ملہار دا بھاندا پے
اُج عید آساں تک آئی ہے

اُج ہار سنگھار سوٹاندا پے
اُج ساجن ویہڑے آندا پے

جھتہ پلیم دید بہار ڈے
خوشی انگ انگ سماں ہے

لے دنیاں گل گلزار ڈے
خوش دوسدا گھر چودھار ڈے

گنڈے جعفر شاہ دے بھرپیاں میں
 دیوے رنگ مسیت پیساں میں،
 تہ سنگیاں چھنے ڈیساں میں،

انج قسمت دار ولائی ہے
 سونہریں رت بہار دی آئی ہے

او دین دی ہے ایمان دی ہے،
 او چند دی ہے جان دی ہے،
 او عقل فکر تے دھیان دی ہے،
 انجم آوندے نام توں دکائی ہے،

سونہریں رت بہار دی آئی ہے،
 ساڈے راجنیں داگ ولائی ہے،

سیدہ انجم گیلان

آج یار کرم فرمایا ہے
میکوں کول آپنٹریں سڈایا ہے

بھڑھا کولوں دس کے دور رہیا
بے فیض رہیا مفسرور رہیا

اول اوڑک پیار وندایا ہے
آج یار کرم فرمایا ہے

جیندے پکتے باتر مریندی ہم
رو رو کے نیر و نہید دی ہم

اول آخر روح پرچایا ہے
آج یار کرم فرمایا ہے

جیندے ملن دی کوئی راہ نہ ہئی
جیکوں اصولو میڈی چاہ نہ ہئی

ہن اودا سنیہڑا آیا ہے
آج یار کرم فرمایا ہے

ہن کوئی ڈودہ نہ ڈلیاں میں
ہن کھلدی ہسدی ویساں میں

ڈینہہ مکھ سنیہلٹ دا آیا ہے
آج یار کرم فرمایا ہے

ہن ورنج کے سیس ٹویساں میں
قداں توں سیر نہ چیساں میں

ہن قہمت آن ملایا ہے،
آج یار کرم فرمایا ہے،

تونٹریں یاد کر لیں پھوں سنگیاں
سٹ سنگیاں ساریاں ٹ ویساں

سیئیں اپنڑا دوست بنڑا یا ہے
آج یار کرم فرمایا ہے

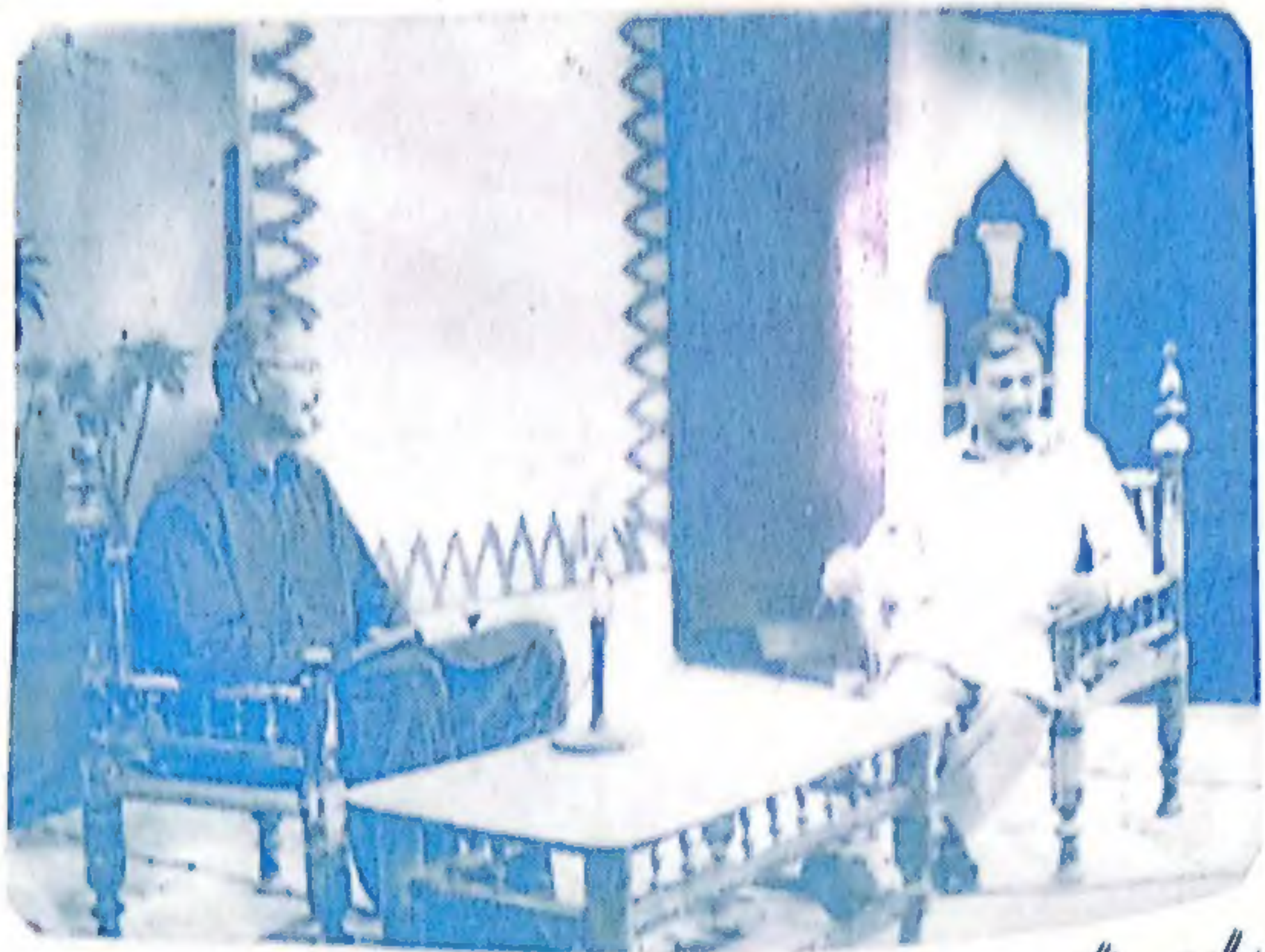
میڈے کوڑے سچے بھراؤ
خوش تھی کے رخصت فرماؤ

میڈا وقت دہنڈا آیا ہے

آج یار کرم فرمایا ہے،
میکوں کول اپنڑیں سڈا با ہے،

نہی کے پردہ گرام "ڈت انگلیزی" میں نشر حرفہ والے ڈرائے کا منظر، اسلم قریشی اور صاحبہ اور فیاض نایاں ہیں۔

نہی کے پردہ گرام "ڈت انگلیزی" کے سیٹیج شو جھوک میں اقبال مسطیٰ اور پیمیر نصر اللہ سناں ناصر۔

بہترین کوالٹی، معیاری جیننگ
عمدہ کام، اعلیٰ انتظام، مزدور اسودہ
کارکن مطمئن

اپنے عسقلان کی ترقی اور روزگار کی ضمانت

نور پور نورنگا - بہاول پور

فون نمبر ۴۲۲۲، ۴۳۷۵

ہیجنگ ڈائریکٹرز

خواجہ حافظ محمد مصنان

